

VYSOKÁ ŠKOLA
FINANČNÍ
A SPRÁVNÍ

MODELY STAROBNÍCH PENZÍ A JEJICH FINANCOVÁNÍ

Jaroslav Vostatek

Odborná komise pro důchodovou reformu, 4. 6. 2014

4 základní sociální modely starobních penzí

- Liberální modely
- Konzervativní modely
- Sociálně-demokratické modely
- Neoliberální modely

Liberální modely

- **Klasický model:** odmítá veřejné penze
 - Výjimečné případy: sociální pomoc
- **Moderní model:** akceptuje veřejné penze, „financované z daní“
 1. **Testovaný důchod = speciální dávka sociální pomoci pro staré rezidenty**
 - “Měkčí” podmínky ve srovnání s obecnou sociální pomocí
 - Austrálie: Age Pension + Pension Supplement + Clean Energy Supplement = až 827,10 \$ na 2 týdny pro jednotlivě žijící rezidenty (singles)
 - Testování příjmů a majetku: benchmark pro singles: 27,7 % PM mužů
 - Příjem do 156 \$ se nebere v úvahu, penze s příplatky se snižuje o 50 centů za každý \$ nad tento limit + Rent Assistance (příspěvek na nájemné) až 124 \$ na 2 týdny
 - Penze včetně příplatků a příspěvku na nájemné překračuje hranici chudoby EU (60 % mediánu)
 2. **Rovný (univerzální) důchod**

Moderní liberální model 2: rovný důchod

- **Rovný starobní důchod pro všechny**
- **UK Basic State Pension (BSP): Beveridge (15-20 % PM) = existenční minimum**
 - “Příspěvkový” BSP: podmíněn placením příspěvků na národní pojištění min. 30 let
 - “Nepříspěvkový” BSP: mnohem nižší
 - Pension Credit: testovaný příplatek k BSP
 - 40 % penzistů má dnes nárok
 - **Budoucnost: 21 % PM (2016)**
- **Nový Zéland: Superannuation: 40 % PM**
 - Model OECD: čistý náhradový poměr 43,5 % při \emptyset výdělku
 - Mnohem jednodušší konstrukce: nepříspěvkový, zdaněný a „financovaný z daní“
 - Super převyšuje hranici chudoby OECD (50 % mediánu)

Konzervativní modely

- **Velké rozdíly v zabezpečení jednotlivých sociálních skupin**
 - Každá sociální skupina má „svůj“ systém sociálního zabezpečení
- **Státní úředníci: české země 1781-1948**
 - „Odpočivný plat“: 40 % finálního platu po 10 letech služby, + 2 % za každé 2 další roky; po 40 letech služby: 100 % finálního platu
 - Penze = speciální forma (pokračujícího) platu
 - Nepříspěvkový, financovaný z daní
- **Podnikové penze (occupational schemes) – původně motivace k loajalitě**
 - Po 2. světové válce: expanze v mnoha zemích, rozhodující význam daňových režimů, přenositelnost nároků
 - Extrémní příklad: Nizozemsko: přes 90 % zaměstnanců, kolektivní dohody = kvazipovinný systém, cílovaný náhradový poměr 70 %
 - Plus: veřejný rovný důchod (30 % PM, čistý náhradový poměr dle modelu OECD: 33 % při \emptyset mzdě
- **Segmentované systémy sociálního pojištění: Bismarck**

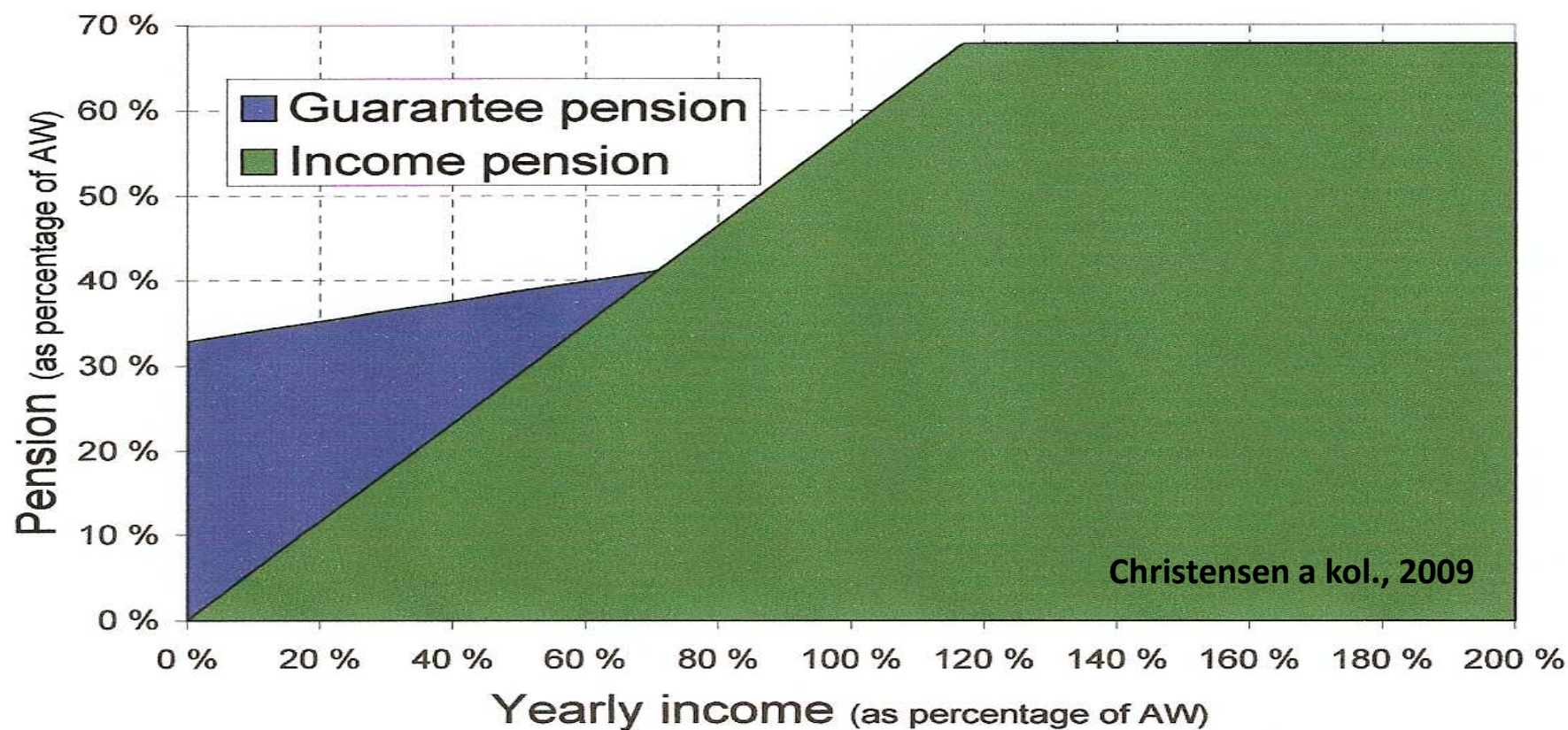
Segmentované systémy sociálního pojištění

- **Bismarck: dělnické důchodové pojištění od 1891**
 - Zákonné pojištění = politický kompromis
 - 41 pojišťoven (neziskové, nekonkurenční)
 - Starobní důchody: existenční minimum (15-20 % předchozí mzdy), \emptyset závislost na mzdě: menší než třetinová
- **Úřednické důchodové pojištění později: plná starobní penze = předchozí plat**
- **Adenauerova reforma 1957:**
 - Unifikace parametrů 2 hlavních systémů sociálního pojištění, zavedení PAYG
 - Penze jako náhrada mzdy, cílový náhradový poměr: 70 %
 - Zrušení prvků základního zabezpečení („basic security elements“) u dělnických penzí
 - Penze = odložená mzda, pojistné odpočitatelné od hrubé mzdy
- **Německo 2013: čistý náhradový poměr dle modelu OECD: cca 55 % pro všechny**
- **Pojistné: zaměstnavatel/zaměstnanec 50:50**

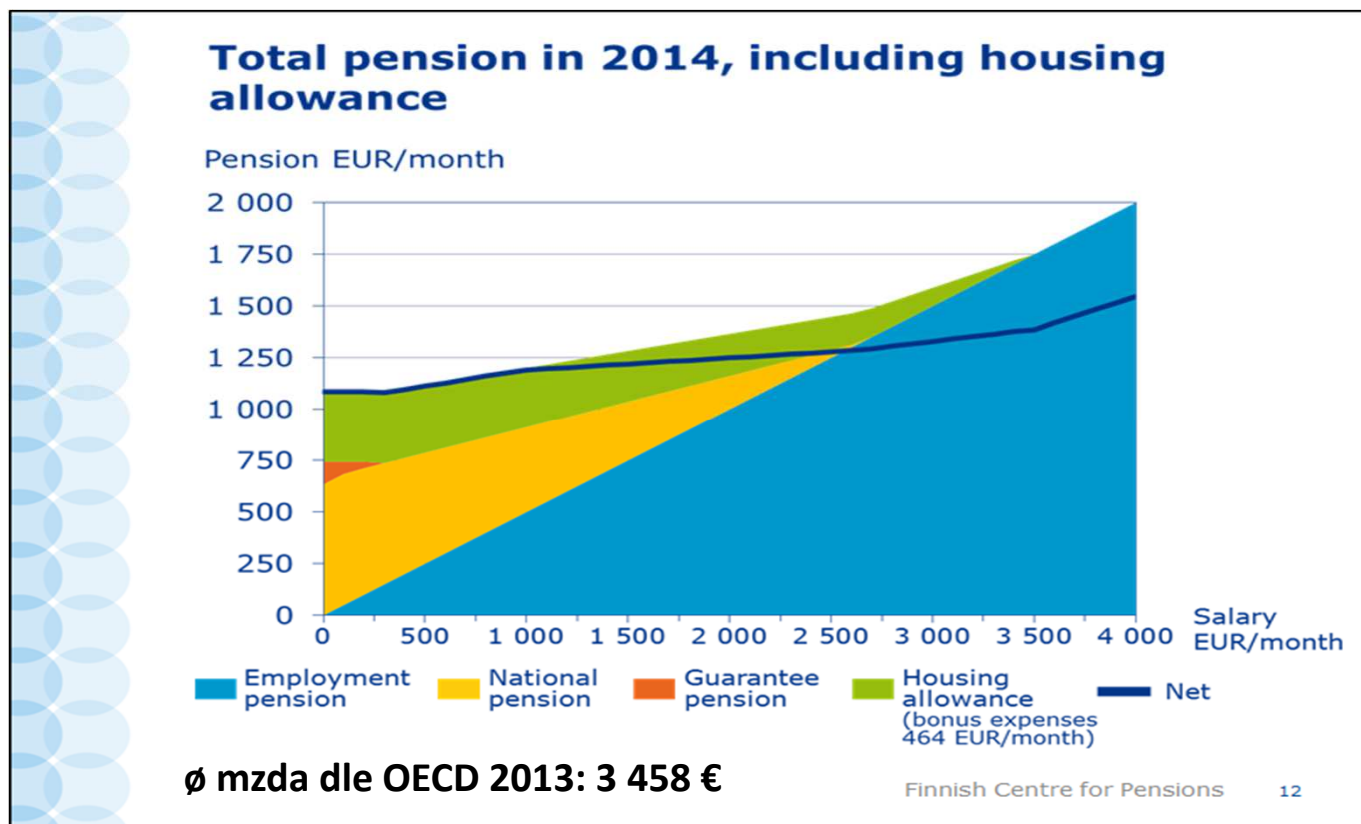
Sociálně-demokratické modely

- Klasický model: univerzální (rovný) důchod
- Později: + univerzální sociální pojištění (Švédsko, 1960)
- Moderní sociálně-demokratický model: kombinace 2 penzijních pilířů
 - **Solidární pilíř**: penze testovaná na penzijní příjem (popř. rovný důchod)
 - **Financování z daní**, penze zdaněna
 - + (speciální) příspěvek na bydlení (testovaný na příjem)
 - Pilíř plně závislý na výdělku (fully earnings-related pillar, **univerzální sociální pojištění**): bez intra-generační redistribuce
 - **Pojistné placeno zaměstnavateli**, penze zdaněna
- Praxe: podnikové penze (kvazipovinné)

Norská reforma 2011: NDC a garantovaná penze (43 let pojištění, % z \emptyset celostátní mzdy)

Finsko: zaměstnanecká, státní a garantovaná penze a příspěvek na bydlení v závislosti na výdělku, před zdaněním a po zdanění (2014)

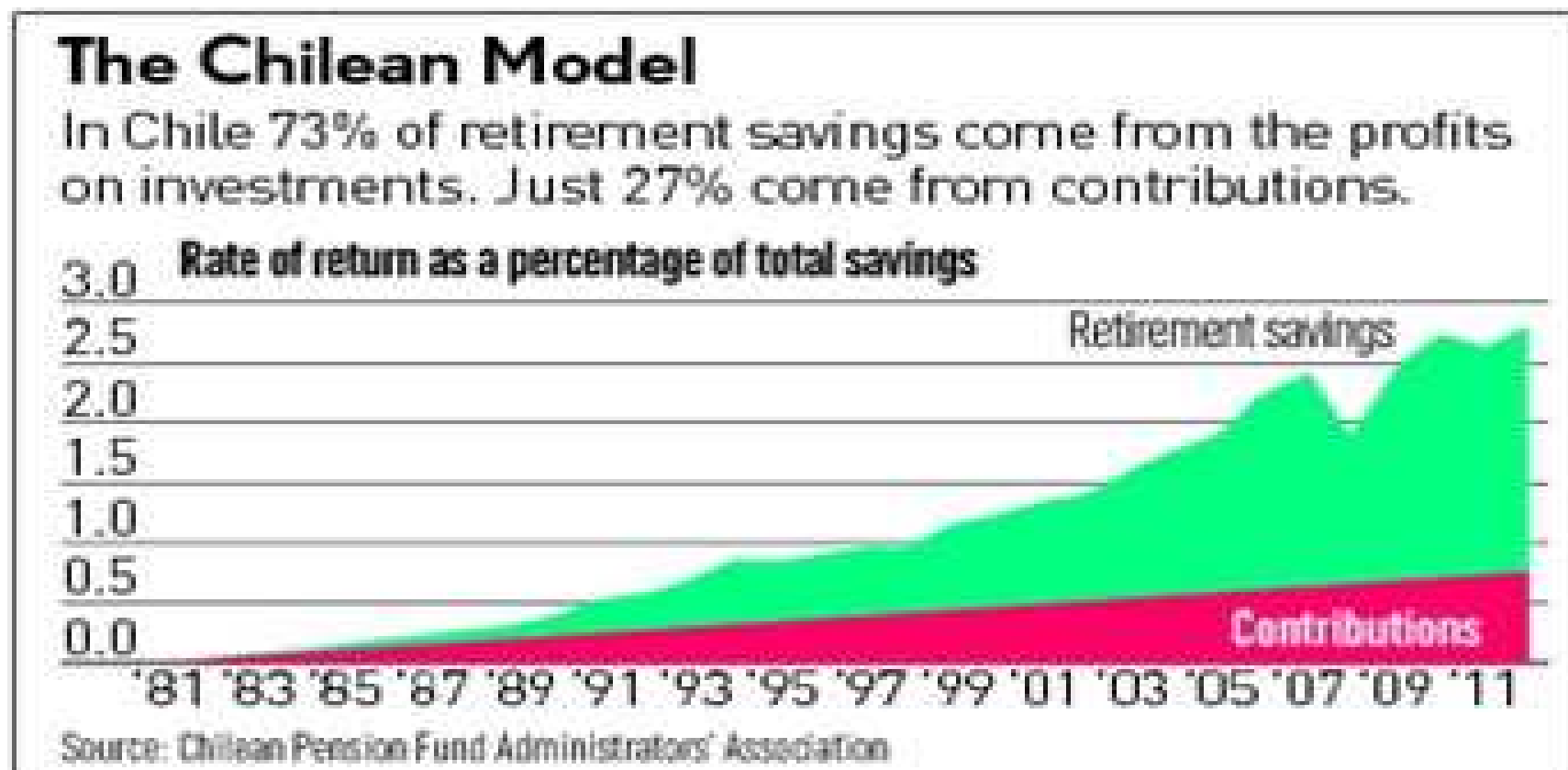
Neoliberální modely

- **Plná či částečná náhrada konzervativního či sociálně-demokratického modelu soukromým tržním systémem**
 - Očekávaný přínos: významně vyšší penze díky investování na kapitálových trzích
- **Neoliberální klasika: “Nová penzijní ortodoxie” (Světová banka, 1994)**
 - Vyčlenění solidárních prvků do „prvního”, veřejného pilíře, financovaného z daní
 - „Druhý” pilíř: povinné soukromé spoření, plně kapitalizovaný (fully funded, FF)
 - Příspěvky platí zaměstnanci
 - Po 5 letech: **teorie „diverzifikace“** kvůli generování velkých veřejných dluhů
 - První pilíř → nultý pilíř
 - „Nový“ první pilíř: veřejné penze závislé na výdělku, PAYG, DB, 50 % příspěvků
 - „Druhý“ pilíř: povinné soukromé spoření, FF, DC, 50 % příspěvků
- **Moderní modely: soukromé spoření, hard or soft compulsion**

Neoliberální modely: dobývání renty

- **Vysoká marže (plné náklady vč. zisku):** \varnothing 2,3 % z aktiv = **46 %** příspěvků (studie OECD: 8 států, 25 let do 2007, vyvážený fond)
 - **Veřejné penzijní instituce:** 0,05 % z aktiv = **1 %** příspěvků
- **Iluze složeného úrokování:** reálný čistý výnos pro klienty 5 % p. a.
 - **Střadatel pro 40 let:** **3,02:** $(1 - 0,46) * 3,02 = 1,6308$
- **Fiskální iluze**
 - **Soft compulsion: vysoké státní příspěvky jakoby byly zdarma**
 - **Matching contributions:**
 - České penzijní připojištění – až 50 %
 - Nový Zéland od 2007: 100 %, od 2012: 50 %
 - Riester-Rente (Německo), US Thrift Savings Plan

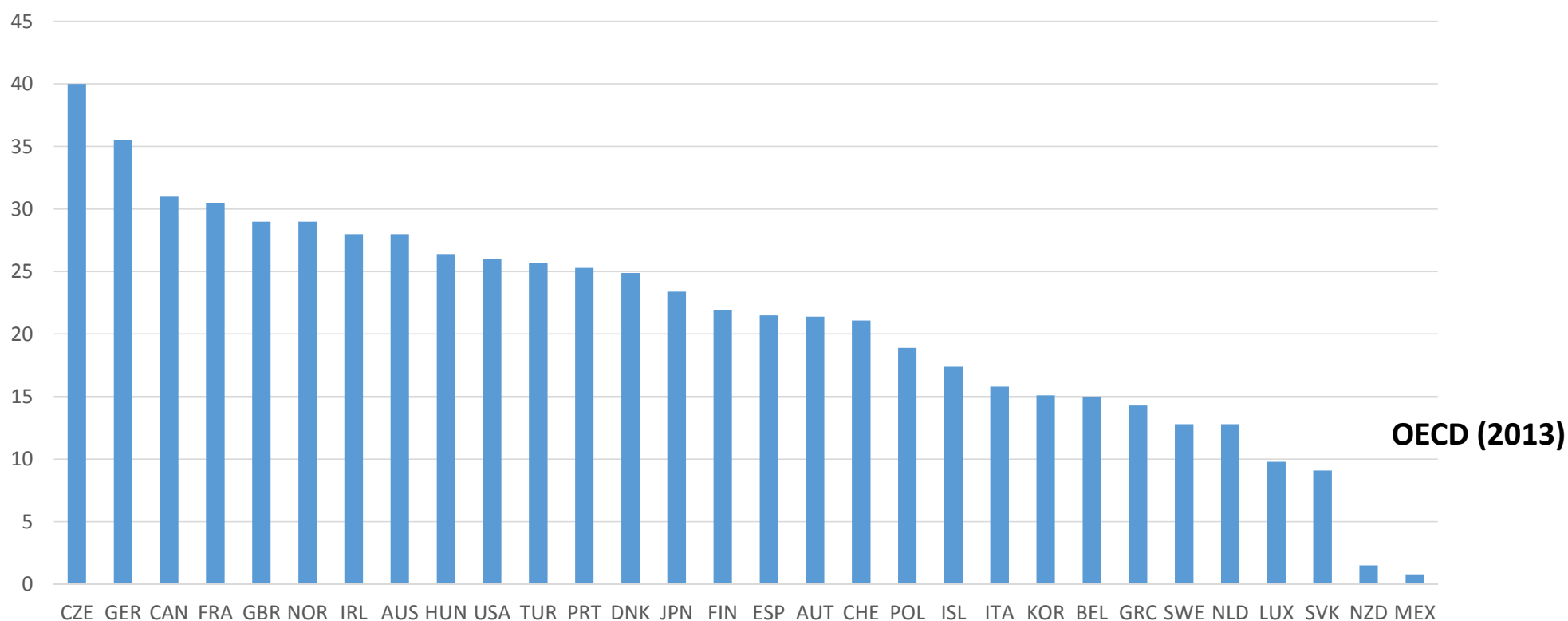
Chile: 73 % důchodových úspor pochází z investičních výnosů

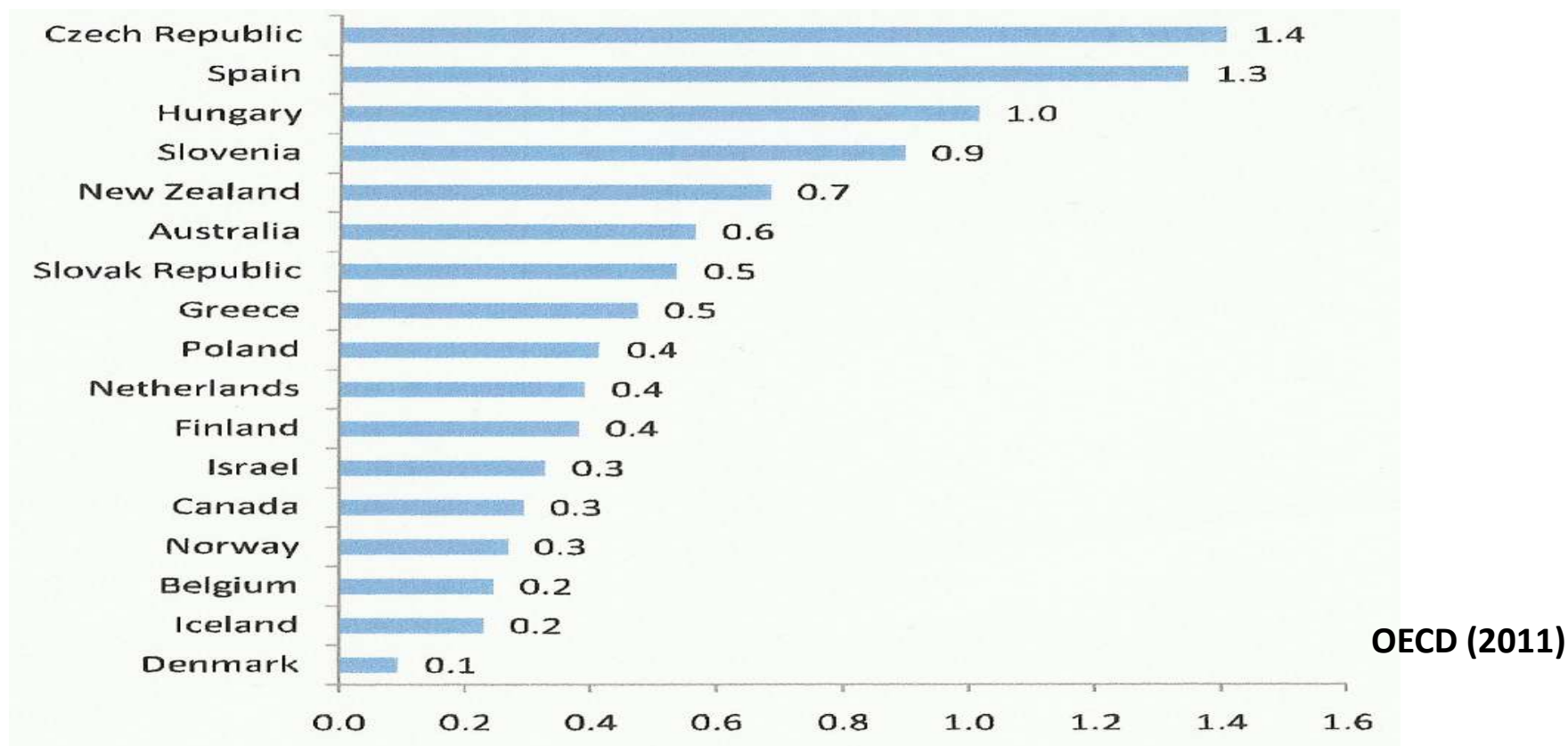
Česká velká důchodová reforma podle penzijního modelu OECD: budoucí celkový čistý náhradový poměr 96 % (2. a 3. pilíř ve sloupci vlevo)

Fiskální stimulace soukromých penzí v roce 2003 (% z příspěvku na penzi)

Provozní náklady soukromých penzí ve vybraných zemích OECD v roce 2010 (% z celkových aktiv)

Děkuji za pozornost

jaroslav.vostatek@vsfs.cz

jvostatek@volny.cz